

IZOBRAŽEVALNI CENTER ZA ZAŠČITO IN REŠEVANJE

Zorica Bukinac*, Jernej Cimperšek**

UDK 614.8 : 371

Namen prispevka je prikaz procesa nastajanja izobraževalnega centra za zaščito in reševanje, osrednje državne ustanove za usposabljanje za zaščito in reševanje. Ideja, njeno oblikovanje, kriteriji za oblikovanje in preverjanje odločitve ter njeno udejanjanje so v tem procesu našle svoj formalni izraz v nekaj ključnih dokumentih. Poglavitno usmeritev pri pripravi odločitve za to naložbo in pri njenem uresničevanju je bilo v resnici sila preprosto: k optimalnemu razmerju med opredeljenimi potrebami in strokovno utemeljenimi rešitvami. Rezultat je ustanova, usklajena s fizičnim okoljem, kot prostor je sposobna prilagajanja raznolikosti, spremenljivosti in razvojnosti programov. Hkrati je organizacijsko in vsebinsko prilagodljiva smerem razvoja matičnega sistema, kompatibilna s širšim programskim okoljem izobraževalnega sistema in zato dobičkonosna v smislu vloge, ki jo lahko odigra v sistemu nacionalne varnosti.

Namen tega prispevka ni povzemanje razlogov za porajanje ideje o ustanovitvi posebne državne ustanove za usposabljanje za zaščito in reševanje, utemeljevanje potrebe in smiselnosti vloženih naporov, ampak prikaz procesa nastajanja izobraževalnega centra za zaščito in reševanje (ICZR) od ideje do njene uresničitve.

Ideja in njena potrditev

Ideja o ustanovitvi posebne državne ustanove za usposabljanje za zaščito in reševanje je bila formalno sprejeta v vladnem dokumentu Smernice za organiziranje in izvajanje zaščite in reševanja ob naravnih in drugih nesrečah (3). Prvi naslednji korak v začetni smeri je v formalnem smislu predstavljal Koncept usposabljanja za zaščito in reševanje (1). Na temelju opredeljenih ciljev in nalog usposabljanja je bil med pogoji in hkrati instrumenti za njihovo uresničevanje postavljen tudi koncept ICZR, in sicer kot osrednji element organiziranja in izvajanja usposabljanja za zaščito in reševanje. Koncept je že predstavljal popis potencialnih uporabnikov ICZR-ja, oris njegovih splošnih in posebnih programskih vsebin, pogojev, ki bi jih taka ustanova morala zagotavljati udeležencem in izvajalcem usposabljanja v organizacijskem in prostorskem smislu, ter vlogo, ki bi jo imel v celotni izvedbeni mreži usposabljanja za zaščito in reševanja ter širše v sistemu zaščite in reševanja. Cilj je bil torej s tem definiran.

zacijske zasnove ICZR-ja je bilo treba oceniti obstoječe stanje in na tem temelju iskati in oceniti alternativne rešitve, ki bi zadovoljile pričakovanja v prostorskem, časovnem in programskem smislu, ter s tem v zvezi finančne (ekonomske), kadrovske, organizacijske, pravnoformalne kriterije ter kriterije širše in ne nazadnje tudi mednarodne primerljivosti.

Obstoječe stanje in prostor

Pregled obstoječega stanja je pokazal, da nobena rešitev znotraj ustanov obrambno zaščitnega ali širše izobraževalnega sistema ni zadovoljevala bistvenega pogoja, tj. izvajanja programov praktičnega usposabljanja pripadnikov enot civilne zaščite in pripadnikov drugih operativnih sestavov, ki po grobi oceni predstavljajo 80 % vseh usposabljanj. Poleg tega je pomembno vlogo igrala vmeščenost ustanove v okolje. Že od vsega začetka je bil o tem sklenjen konsenz, da center v nobenem primeru ne sme biti moteči dejavnik ali celo popolni tujek v okolju. Med snovalci je bila vseskozi prisotna tudi misel, da center od snovanja do začetka delovanja v javnosti ne sme dobiti nobene "črne pike", ne v razmerju do gostiteljskega kraja, kjer bi stal, ne kako drugače.

Čas

Čas sicer ni bil prednostni kriterij presoje, vendar je obveljala ocena, da bi celoten projekt moral ujeti ugoden veter v strokovni, politični in širši domači javnosti. Slednja je bila tisti čas še posebej občutljiva za zaznavanje problemov varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami in dovzetna za odločnejše korake v smeri s katerimi pospešili razvoj področja.

Programske vsebine

Ožji izbor dejavnosti, ki bi našle domovinsko pravico v taki ustanovi, je opredelje-

vala zamisel izobraževanja in usposabljanja za zaščito in reševanje. Ta temelji na pridobivanju splošne in strokovne izobrazbe za poklicno delo in izvajanje nalog v sistemu rednega izobraževanja na vseh stopnjah, na dopolnjevanju funkcionalnih znanj ter na razvijanju spretnosti za opravljanje poklicnega dela in izvajanje nalog v sistemu v okviru temeljnega in dopolnilnega usposabljanja in na mednarodni izmenjavi programov, njihovih izvajalcev in udeležencev.

Širšo vsebino dejavnosti centra je določala tudi politika varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v tistem delu, ki je za presojo učinkovitosti in racionalnosti sistema postavljala kriterije mednarodne primerljivosti. To je seveda pomenilo, da mora biti izbrana rešitev v okviru danih in tudi izbojevalnih možnosti ter nacionalnih posebnosti sistema več kot posnetek tujih rešitev.

Programsko okolje

Izhajajoč iz treh temeljnih stebrov izobraževanja in usposabljanja za zaščito in reševanje ter presoje njihove trdnosti, je vsebinsko dejavnost centra določalo tudi dejstvo, da ne kaže računati na izobraževalno ustanovo, ki bi prevzela vlogo izobraževanja vseh poklicnih kadrov za področje varstva pred naravnimi in drugimi v nesrečami v celoti, ne le v teoretičnem, ampak tudi v praktičnem delu. Znanje, ki je za to področje posebno pomembno pa je zbrano na več ustanovah srednjega in visokega izobraževanja. Centru je bila tako namenjena ne le vloga središča, ki bi aktivno privlačilo (ne le novačilo in zbiralo) različne znanosti in stroke v medsebojno srečevanje pri prenosu znanja na specifično področje varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, pač pa vloga središča, ki bo skozi ta proces postalo generator novega znanja.

Kar zadeva mednarodno primerljivost v uporabniškem smislu ter vpetost in kom-

Kriteriji za zasnovo

Na poti od verifikacije koncepta usposabljanja do oblikovanja vsebinske in organi-

* Ministrstvo za obrambo, Center za strateške študije, Kardeljeva ploščad 26, Ljubljana,

** Mag., Ministrstvo za obrambo, Republiška uprava za zaščito in reševanje, Kardeljeva ploščad 26, Ljubljana.

270 patibilnost s sistemom rednega izobraževanja kot okolja dejavnosti, omenimo na tem mestu le še to, da je slednje hkrati razširilo krog možnih uporabnikov centra. Poleg že znanega ožjega kroga uporabnikov iz skupnosti poklicnih in nepoklicnih pripadnikov ali delavcev v sistemu so v širši izbor uporabnikov centra spadali še dijaki in študentje višjih ter visokih šol, udeleženci vojaških in policijskih usposabljanj po programih posebnega pomena za zaščito in reševanje, naročniki oziroma udeleženci naročenih programov usposabljanja, tuji pripadniki enot in služb namenjenih zaščiti in reševanju, domača in tuja strokovna in združenja, mednarodne vladne in nevladne organizacije. Skratka, naložbo je bilo treba predvideti ne le za ožjo populacijo obveznikov in profesionalcev s področja zaščite in reševanja, ampak za vse, ki bi jim lahko del centra ali center v celoti služil.

Oblikovanje odločitve

Že rezultat analize obstoječih rešitev, popisa vseh programskih potreb ter ocene stroškov in koristi, ki bi jih sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ter sistem nacionalne varnosti v celoti pridobil z ICZR-jem je potrdil pravilnost odločitve: za ustanovitev osrednje slovenske državne specializirane ustanove za usposabljanje za zaščito in reševanje je najprimernejši kraj lg pri Ljubljani. Izbrano lokacijo za gradnjo novega objekta na jugozahodnem obrobju lga odlikujejo središčna lega v državi in prostorske možnosti za graditev poligonov.

Premislek o najboljši odločitvi za naložbo je potekal hkrati z izdelavo načrta primerjalne študije s sorodnimi ustanovami v tujini. Študija je zajela tri deželne gasilske izobraževalne ustanove v Avstriji, zvezni center za usposabljanje v Nemčiji in deželni center v Sachsen-Anhaltu, zvezni center za usposabljanje v Švici in kantonalni center za usposabljanje v Ticinu ter finski center za usposabljanje v izgradnji. Študija je zajela ustanove, kamor centri spadajo v upravnem smislu, neposredne upravitelje centrov in predavatelje, osebe, odgovorne za usposabljanje in finančno poslovanje, neposredne udeležence usposabljanj in njihove organizacije. Ob veliki meri razumevanja pomena primerjalne študije s strani matičnega ministrstva in koristnih napotkov posameznikov iz drugih organizacij in kolegov iz tujine so bile v relativno kratkem času opravljene študijske poti. Rezultati so bili več kot koristni. Vsebinski poudarki namenskega "raziskovalnega instrumenta" so bili: organizacija usposabljanja, upravljanje in financiranje, kadri, programi, objekti za praktično usposabljanje in še obsežna rubrika o posebnostih (npr. izvirne rešitve za posamezne poligone, učilnice, programe ipd.). Skratka, cilj študije je bil ugotoviti primerljive in prenosljive rešitve, napake ali nesmotnosti, ki se jim lahko izognemo že v fazi snovanja koncepta in naprej pri

načrtovanju centra, in rešitve, kjer lahko izrabimo lastne primerljive prednosti in naredimo korak naprej od ustanov v tujini. Odločitev za slovensko rešitev je bila predstavljena in verificirana z dokumentom Vsebinska in organizacijska zasnova Centra za zaščito in reševanje Republike Slovenije (4). Za tem so bili rezultati primerjalne študije centrov v tujini ponovno proučeni in korigirani z dopolnilnimi informativnimi razgovori in obiski v velenjskem rudniku, v vojaških učnih centrih v Bohinjski Beli in Novem mestu ter s korespondenco s predstojniki sorodnega centra na Finskem in pripadajočega raziskovalnega inštituta ter gasilske šole Moreton in Marsh v Veliki Britaniji. Ti so bili potrebni pri končnih odločitvah v zvezi s specifičnimi poligoni v centru.

Program

Program graditve (2), naslednji v vrsti pripravljanih dokumentov, je bil že operativni dokument, ki je začel delo v zvezi z organizacijskimi in vsebinskimi pripravi za javni razpis, popis potrebnih objektov in poligonov, terminski plan izgradnje in finančno oceno naložbe. Na podlagi javnega razpisa za izbiro projektne rešitve centra je bila marca 1993 izmed devetih prispelih ponudb izbrana rešitev, ki jo je predlagal arhitekt Kajzelj – GRADIS, Projektivni biro Ljubljana. Ko so bili izdelani projekti, je bil v avgustu istega leta na podlagi javnega razpisa izbran izvajalec del. Na razpis je prispelo devet ponudb, in kot najugodnejše je bilo izbrano GP Grosuplje. Ugodnost sprejete ponudbe potrjuje tudi cena izgradnje kvadratnega metra bruto površine na centralnem objektu: 827 DEM. Cena kvadratnega metra z vso opremo v objektu pa je 1100 DEM.

Udejanjanje

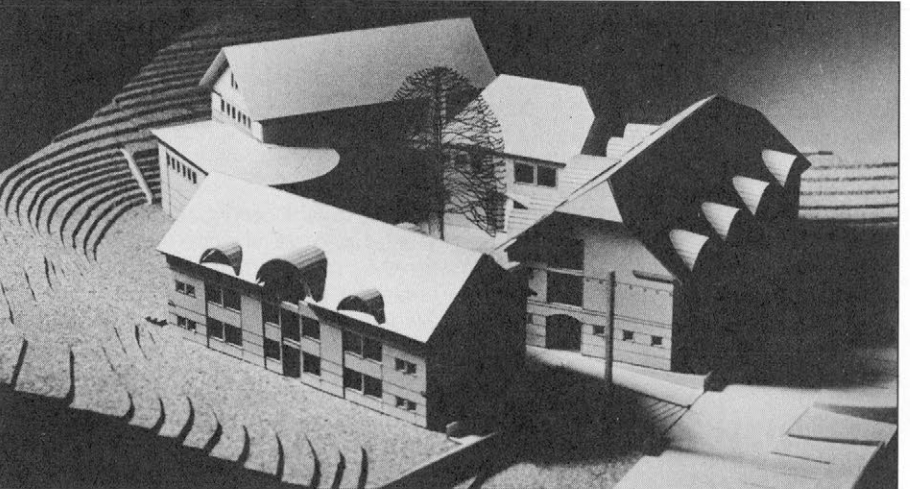
Proces udejanjanja ideje je stekel. Razvejal se je na priprave za gradnjo in priprave organizacijskih in vsebinskih oziroma programskih pogojev delovanja ustanove. Pri tem je ostalo aktivno žarišče

dela nenehno usklajevanje, preverjanje, dopolnjevanje oblike in vsebine. Zračnost in usklajenost prostora in njegove opreme ter vsebine, kot zelena kakovostna rešitev, pomeni, da je center kot prostor moč prilagajati raznolikosti, spremljivosti in razvojnosti programov ter da je ustanova kot celota v vseh pogledih gibljiva in prilagodljiva okolju: fizičnemu okolju in sistemu, kamor spada, ter ne nazadnje dogajanju v mednarodnem prostoru. Z drugimi besedami, ICZR se je sposoben prilagoditi tudi zakonskim, upravnim in programskim spremembam in to ob nezmanjšani kakovosti storitev in pogojev.

Rezultat

Prostor, kjer raste ICZR, je neraven teren, pobočje rahle vzpetine. Območje obsega 7 ha. Celotna površina izobraževalnega centra je v grobem razdeljena na dva dela, na bivalni del in na vadbeni oz. poligonski del. Celoten center je zamišljen kot velika "peš cona". Na parkirnem prostoru pri vходу se načeloma ustavi ves promet z motornimi vozili. Zasnova zunanje ureditve centra je povzeta po stanju, ki ga je zasnoval prejšnji lastnik centra – Mesto Ljubljana. Zunanja ureditev je korigirana samo toliko, kolikor narekujejo novo projektirani objekti.

Bivalni del centra sestavljata centralni objekt in pirotehnični laboratorij. Garderobni objekt je "filter" med bivalnim in vadbenim delom centra. Vadbeni del centra pa sestavljajo trimski kabinet s poligonom za gasilske izolacijske dihalne aparate, garaže, visoka ruševina z učilnicami, stolp za reševanje iz višin, gasilski poligon "požari", nizka in kopasta ruševina, požarna hiša, minski poligon, ruševinska vas s kinološkim poligonom, poligon za reševanje ob cestnih in železniških nesrečah in poligon za reševanje iz vode ter za trening potapljačev. Na nasipu za ruševinsko vasjo, ki je nastal z izkopom za central-

Slika 1. Maketa centralnega objekta s šolo, domom in depandanso.
Figure 1. Model of central facility comprising school, home and additional accommodation.

ni objekt, je prostor za gradnjo tistih poligonov, ki jih bomo potrebovali v prihodnosti.

Centralni objekt

Nova zasnova centralne zgradbe ima podobo majhne vasi. Sestavljajo jo tri nizke samostojne zgradbe, ki oklepajo notranji trg – "kampus". Takšna zasnova je v nasprotju s kompaktno centralno zgradbo, bolj sproščena, prilagojena okolju in omogoča enostavnejšo in čistejšo razdelitev posameznih funkcionalnih sklopov v centralnem objektu. Centralni objekt sestavljajo tri samostojne stavbe in sicer šola, dom in depandasa ter vkopan pirotehnični laboratorij, ki je s prehodom povezan s šolo. Bruto površina celotnega objekta je 4286,94 kvadratnih metrov.

V legi treh stavb je poudarjen polkrožni amfiteater. V središču trga je lipa. Celoten sestav posnema tradicionalni vaški trg v centralni slovenski regiji. Fasade so gladke, bele in členjene s plitvim reliefom ob okenskih odprtinah. Bela barva naravnega ometa, proporcije fasadnih ploskev ter v rahlem loku in s primerno velikimi napušči oblikovane strehe predstavljajo povezavo med centrom in vasjo lg.

V kleti šole je dvonamensko zaklonišče, ki se uporablja v rednem izobraževalnem procesu. V zaklonišču so štabna soba, kabinet sredstev za zveze, predavalnica in ambulanta. V zaklonišču so predvidene tiste dejavnosti, ki bi jih v izrednih razmerah potreboval poveljnik Civilne zaštite Republike Slovenije s svojim štabom in prištavnimi službami.

V pritličju je glavni vhod v center z recepcijo in kavarno. Vhod je povezan z domom in učnimi prostori, med katerimi je posebej poudarjen amfiteater s prostorom za prevajalce in predavalnico. Ta del je povezan s pirotehničnim laboratorijem v hribu, kjer sta kabinet za fiziko in kemijo ter skladišče.

V prvem nadstropju je velika predavalnica za 70 oseb, ki se jo lahko pregradi, manjša predavalnica, prostor za predstojnika in zbornica. V mansardi so prostori za vodje programov in medioteka s knjižnico. Iz te etaže je dostopna zavetna terasa med strehama obeh šolskih traktov.

V pritličju domskega dela so kuhinja, jedilnica in priročna skladišča. V prvem in drugem nadstropju pa 16 klasičnih dvoposteljnih sob z garderobnim predprostorom in sanitarijami.

Depandansa ima v treh etažah 24 dvoposteljnih sob. Po dve sobi sta povezani s skupnimi sanitarijami.

Garderobni objekt

Garderobni objekt je bil prenovljen v prvi fazi prenove centra. V njem so stranišča in prhe ter garderobne omarice, kjer se lahko udeleženci usposabljanj uredijo in odložijo vso opremo pri prehodu iz poligonskega usposabljanja v učilnice.

Požarna hiša

Požarna hiša je klasična eno- do dvodružinska hiša brez finalnih obdelav. V prostorih je postavljena tudi tipična stanovanjska oprema, da se gasilci znajdejo pri gibanju v zakajenem in gorečem prostoru. Pri požarni hiši so upoštevane vse izkušnje iz obiskov v tujini in dodani naslednji kriteriji: dobra notranja dostopnost in preglednost dogajanja, dobro prezračevanje (v petih minutah je mogoče prezračiti vso hišo) in možnost ugrajevanja testnih protipožarnih elementov.

Trimski kabinet

V obstoječi skladiščni hali je predviden nov trimski kabinet z gasilskim poligonom za izolirne dihalne aparate. Velik del hale je telovadnica z garderobami in tuši. Drugi del hale pa je z medetažo urejen v poligon za izolirne dihalne aparate z labirintom, sobo za nadzor, sobo za obremenitev ter polnilnico in servisom izolirnih dihalnih aparatov. Zaradi opreme in zahtevnosti izvedbe je to najkompleksnejši in najdražji poligon centra.

Bazen

Bazen je poligon za vadbo potapljanja in reševanja ljudi ter predmetov iz vode. Takšne poligone poznajo skoraj vsi centri te vrste v tujini. Resnici na ljubo je trebno povedati, da se v glavnem nahajajo ob večjih rekah, kot je Lščica, in je zato izvedba lažja. Poligon je sestavljen iz bazena s čisto vodo ter ribnika z motno vodo in pravim ribniškim življenjem. Nad čistim delom je nadstrešnica, naprave za filtriranje in poletno dogrevanje vode ter obodni hodnik s podvodnimi okni za kontrolo dogajanja. Z globino čistega dela (5 m) je to edini bazen v Ljubljani, ki je primeren za trening potapljačev, obenem pa z zunanjimi dimenzijami (16,33 x 11 m) omogoča tudi trening plavanja. V ribnik je speljan pomol za spuščanje večjih predmetov v bazen. Bazen obkroža tudi cesta. Bazen je zasnovan tako, da lahko deluje popolnoma samostojno (npr. za zunanje uporabnike). Ta poligon je kakovostna pridobitev dodatnih uporabnih površin.

Visoka ruševina

Obstoječi objekt visoke ruševine bo v celoti prenovljen, predvsem pa bosta preurejena 1. in 2. nadstropje, kjer bodo tri kabinetne učilnice, sama konstrukcija objekta pa bo, žal, nespremenjena.

Ostali poligoni

Obstoječi poligoni, kot smo jih "podevali" od Mesta Ljubljane, so bili preurejeni, ker jih je rahlo načel zob časa. Pri tem je bil prenovljen poligon "požari" za simulacijo požarov, nizka in kopasta ruševina, edina železniška proga na lgu ter ruševinska vas s kinološkim poligonom, ki bo z nekaterimi manjšimi

posegi dobila več funkcij, kot jih ima 271 sedaj.

Povsem nov bo cestni poligon, ki bo, povezan z obstoječim železniškim vagonom in položenimi kanalizacijskimi cevmi velikega profila pod njim, tvoril poligonski kompleks za reševanje ob železniških in cestnih nesrečah. Ostal je še razmislek o tem, da bi nad cesto postavili 20 m predora za nesreče v predoru, kar je glede na skupno dolžino tunelov v Sloveniji (14 000 m) in kar nekaj nesreč v njih, verjetno smiselna odločitev.

Prenova kompleksa je bila zasnovana tako, da fazna izgradnja centra omogoča njegovo uporabo tudi med gradnjo. V dveh letih in pol, kolikor bo trajala gradnja celotnega kompleksa, bo center v celoti zaprt le dva meseca. Gradnja bo predvidoma končana do konca leta 1994.

1. Bukinac Z., 1993. Koncept usposabljanja za zaščito in reševanje. UJMA št. 7, Ljubljana, str. 207–210.
2. Program graditve centra za zaščito in reševanje na lgu. RUZR, kolegij ministra 30. 11. 1993.
3. Smernice za organiziranje in izvajanje zaščite in reševanja ob naravnih in drugih nesrečah ter v vojni, Vlada RS, 23. 1. 1992.
4. Vsebinska in organizacijska zasnova centra za zaščito in reševanje. RUZR, september 1992.

**Zorica Bukinac,
Jernej Cimperšek**

Civil Protection and Disaster Relief Education Center

The article describes the process of development of the Civil Protection and Disaster Relief Education Center, the central state institution of this kind. The idea, its articulation, criteria for decision development, its testing and realization have found their formal expression in several key documents of the ministry. The guidelines in the preparatory and planning phase of decision-making were in fact very simple: the creation of an optimal relation between defined demands and solutions based on expertise. The result is an institution, in harmony with surroundings, as a space capable of adjusting to variety, change, and the development of training programs. At the same time, through its organization and programs, it is able to follow the development of the system of protection against natural and other disasters, it is compatible with the regular educational system and for all these reasons a profitable investment in the sense of its role in the system of national security.